

CINEMA

Portabella i l'impuls de l'atzar

► Una exposició de la Fundació Vila Casas recorre la trajectòria vital i professional del cineasta

Ada Castells

Foto: Fundació Vila Casas

M'agafo amb una gran alegria la possibilitat d'entrevistar Pere Portabella. La coartada me l'ofereix l'exposició que hi té a Can Framis, comissariada per ell mateix i per Antoni Vila Casas. Tal com indica el títol, *Pere Portabella. Cinema, art i política*, la mostra és un recorregut per les dèries del cineasta, i es pot visitar fins al 23 de juny. La proposta de la Fundació Vila Casas és una ocasió d'or per descobrir la trajectòria d'aquesta rara avis de la nostra cultura, un home que sospito que si hagués nascut a França tindria uns quants monuments, places, instituts i plaques per tots els carrers que hagués trepitjat.

El recorregut vital del cineasta és el que ens disposem a fer, avui, en una conversa llarga al

despatx que té a la Rambla de Catalunya. Bé, no és ben bé així, les fites de la seva vida les podeu resseguir més ordenadament a Can Framis. A mi m'agradaria alliberar-me de fer repàs i parlar d'altres coses: de la por, de l'impuls creatiu, de la temptació del descans, de la solitud..., però amb prou feines me'n surto. Els records de Portabella reboten un i altre cop en la conversa. Són les anècdotes les qui proven la seva categoria i ell en té de l'alçada d'un campanar.

En arribar al principal de l'Eixample, recordo que fa catorze anys hi vaig posar els peus per primer cop per acabar de redactar el manifest de l'Assemblea Permanent dels Intel·lectuals Catalans, una hereva de la Caputxinada que va rebrotar a principis d'aquest segle. Ara m'hi dirigeixo amb menys il·lusió, recordant uns temps en què encara crèiem que un altre món era possible, abatuda, com si haguéssim perdut la batalla, però sembla que Portabella ho porta infinitament més bé. Continua creient en la humanitat i quan li demano si no pensa que estem en una mala època, em recorda que fa dos dies, els jubilats sortien per primer cop en massa a queixar-se. Més: afirma convençut que "els qui tenen el poder estan en pànic". Vols dir? "Sí, és cert, ja sé que això els fa més perillosos. Rajoy s'està carregant les estructures democràtiques. Trump és un desastre, per no parlar d'Itàlia, però avui la recuperació, aquí i en molts llocs d'Europa, és la gent, és el carrer. Nosaltres tenim experiència, des de les *mareas* dels Podemos fins a les Diades. La gent és manifesta amb dignitat: l'única sortida és aquesta. Hi ha una paraula clau: *confluència*, i això ho sabem fer. Hem de mirar qui viatja amb el mateix rumb sense que ningú no renunciï a l'ideal propi. El sistema està en fallida tècnica i ho saben". Aquest és el meu Portabella, som-hi.

Comencem per la por. Tot indicava que un nen com ell, que havia vist com el seu pare fugia dels milicians, amb una mare que vivia amb l'ai al cor per si la venien a buscar, que havia sentit els bombardejos de ben a prop, arrossegaria la por al llarg de la vida, però ha estat tot al contrari. Els primers *culpables* de la seva radicalitat, ja d'adolescent, van ser Tàpies, Ponç, Cuixart, amb qui va coincidir al barri, i li van obrir un món més enllà del que en Gil de Biedma en deia la pèrgola, el tennis i, en el seu cas, la piscina: "Podria haver estat tota la vida protegit per una classe social privilegiada, en un món ideal, però em va fascinar l'actitud trencadora de les avantguardes. Acostumat als Casas i als Rusiñols dels pares, de cop, aquella deconstrucció, aquelles matemàtiques, aquella geometria... va ser un salt qualitatiu en la meua vida".

I aquest salt el va portar al cinema i s'hi va llançar a torejar... a torejar la dictadura i no de qualsevol manera, sinó amb un torero de debò. Portabella ja havia produït *Los golfos* de Carlos Saura i estava amb *El cochecito*, de Marco Ferreri. Era a Cannes i, per atzar, va coincidir amb Luis Buñuel a l'ascensor. Uns dies després li proposava de produir-li una pel·lícula rodada a Espanya, però la Dirección General de Cine tot just li va retirar la possibilitat de tornar a produir: "Tenien raó. Havíem fet la pel·lícula de Ferreri com volíem i no com l'havíem explicada en demanar els permisos. Els havíem presentat un final feliç, de llàgrima fàcil, un penediment molt exagerat, tal com els agradava". Els censors es van empenyar i Portabella i Buñuel van haver de buscar un coproductor per a *Viridiana*. "Buñuel vivia a Mèxic i em va parlar d'una família de toreros, els Dominguín. El Luis Miguel era un fatxa, però tenia un germà que era el

millor productor que podíem tenir: gerent d'una productora que tenia amb Bardem, membre clandestí del PCE i torero. Quan, temps després, ens van donar la Palma d'Or de Cannes per *Viridiana*, va ser un escàndol. El director general de cine es va posar blanc i es va refugiar a l'habitació de l'hotel. Se sabia que al Vaticà estaven molt molestos amb la pel·lícula. El torero va dir: "Deixa'm fer a mi. Tu calla, perquè ets català i intel·lectual i no t'entendran de res". Aleshores vam anar a veure el director general i el *Dominguito* li va deixar anar una arenga de l'estil: "*Usted representa España y es usted quien tiene que recibir el premio porque representa a los españoles...*". Jo m'aguantava el riure, callat, i al final, l'home va respondre: "*Vale*". Quan va sortir l'editorial vaticana en què se suggeria l'excomunicació de Buñuel i Portabella, el govern espanyol va negar qualsevol relació amb la pel·lícula, i fins i tot va afirmar que no s'havia rodat en el seu territori. Aquesta negació del règim va permetre que Portabella pogués tornar com si res no hagués passat, però sí que havia passat i de l'escàndol de *Viridiana* encara se'n parla.

Des del 1961 ha plogut molt, però el cineasta continua torejant. Aquests dijous, al cinema Texas de Barcelona, estan passant *El sopar*, un film sobre els presos polítics que va fer el 1974 en record de Puig Antich i en què ara hi ha afegit una addenda de molta actualitat en referència als empresonaments actuals. Altre cop sense por... però, d'alguna cosa deu tenir por Portabella, insisteixo: "Sí. A mi el que m'intimida molt és la naturalesa. Tinc vertigen. No de marejar-me, sinó que tinc ganes de llençar-me sensualment a l'abisme". Quan m'ho diu, no puc deixar de veure el piano que deixa caure al mar a *El silenci abans de Bach*, una pel·lícula del 2007, d'una bellesa estranya. Portabella continua: "Davant d'una gran tempesta, em sento realment desemparat. És curiós, però de la resta no tinc por. He estat en moments molt difícils, amb un guàrdia civil jove i nerviós davant meu, armat, i no he tingut por. M'ha passat tota la vida. Vaig als calats de fons, sempre, i no deixo espai per a la por. Em recordo passant la frontera amb el Semprún amb passaport fals i no estar preocupat".

La vida del cineasta ve marcada per aquesta falta de temor, per estar obert a l'inesperat: "Sí, l'atzar i l'imprevist sempre han marcat la meua vida. Estic atent a agafar les coses al vol. Admiro molt el personatge de Buster Keaton. Lluita contra el món i se'n surt constantment. Li cau un edifici al damunt, però ell troba una finestra per on sortir de la runa. Jo també sempre me'n surto. Aquesta ha estat la meua vida. Assumir el risc com una cosa molt natural". I a aquest *atzar* mai no has tingut la temptació d'anomenar-lo Déu? "No. Jo soc ateu. Ho tinc molt clar. Amb el Josep Maria Castellet en parlàvem, d'adolescents, passàvem els estius a Moià. I li vaig demanar si creia en Déu. Va ser molt hàbil perquè em va dir que el problema no era creure o no, sinó mantenir sempre una mirada crítica. He tingut molt bona relació, en la vida clandestina, amb capellans, amb el pare Cassià Just. Dos o tres anys després de l'escàndol de *Viridiana* no teníem clar si ens havien excomunicat perquè no ens havia arribat cap paper i el Buñuel va dir-me que hauríem d'exigir un certificat, però signat pel Papa, ni cardenal ni hòsties perquè l'únic que sap que Déu no existeix és ell, deia".

I la por a la solitud, com la porta un home que ha tingut tants còmplices amb talent com Portabella? "No suportaria anar a viure al món rural per estar tranquil. Soc urbà i això de

descansar no va amb mi. Descansar, de què? Ni boig! Joestic sempre en molts jardins perquè ho necessito. Fixa't en els anys que tinc, 150! I em mantinc en mil *lios*". Doncs que duri aquest sarau, que nosaltres continuarem disfrutant dels silencis abismals de les seves pel·lícules.

